

Tillid er olien i samfundets motor

Kronik

Af **Gunnar Lind Haase Svendsen**
Professor, Center
for Landdistrikts-
forskning, Syd-
dansk Universitet

Det er egentlig mærkeligt, et samfund overhovedet kan eksistere?

Vi mennesker er mestendels egoister, der forsøger at rage til os selv på bekostning af andre – især, hvis vi kan gøre det uden risiko for at blive opdaget.

Derfor er det egentlig ikke rationelt at have tillid til hinanden og til "systemet". Vi burde se hinanden som konkurrenter og fjender, hvilket ville umuliggøre et samfund – dvs. en sammenkomst, forstået som det at finde sammen (og samarbejde). Men de fleste af os er faktisk tillidsfulde – ja, vi udviser ofte en mærkværdig bløøjet, skandinavisk tillid.

Internationale undersøgelser viser således, at i "tillidslandet" Danmark har 3 ud af 4 borgere generelt tillid til andre mennesker, ligesom den institutionelle tillid er tårnhøj.

Kun Sverige og Norge kan måle sig med os i den henseende.

Set i det perspektiv bliver naturressourcer, samfundsøkonomi, gode samfundsinstitutioner og viden vigtige aktiver for et samfund. Men intet kan imidlertid fungere uden samfundets "smørmiddel": Tillid. Hvis vi ikke kan stole på hinanden og samfundsinstitutionerne, så brænder samfundsmotoren sammen. Tillid er derfor noget, der angår os alle.

Den høje tillid i Danmark kan simpelthen ses som en stor del af forklaringen på vores velstand, fraværet af korruption, velfungerende statslige institutioner og private virksomheder, tryghed i det offentlige rum, "velopdragede" borgere, politisk stabilitet, relativt lav kriminalitet og i det hele taget gunstige levevilkår.

I det følgende vil jeg først definere tillid og derefter give nogle eksempler på, hvordan tillid "smører" samfundslivet.

Hvad er tillid?

Det fremgår af mange ordsprog, at tillid er et grundvilkår for os mennesker: "Uden tillid er der intet", "Tillid skaber tillid", "Du risikerer at blive snydt, hvis du udviser for megen tillid, men du vil leve i evig smerte, hvis du ikke udviser nok tillid". Som i det sidste ordsprog er moralen ofte, at man skal stole på andre, men ikke blindt: "Du skylder dig selv at have lige så meget mistillid til dårlige mennesker, som du har tillid til gode mennesker", "Det er lige galt at stole på alle som at stole på ingen". Endelig

kan tillid ses i den gamle, mundtlige kontrakt i "Et ord er et ord" samt som (gen)opdragelse i "Hvis du ønsker at hjælpe en tyv, så stol på ham".

Der er gennem de seneste år blevet forsket meget i tillids betydning for samfundets økonomi og sociale sammenhængskraft. Det har ført til mange definitioner.

På baggrund af litteraturen opsummerer Barbalet (2009) tillid til at være parathed til at gøre sig sårbar over for et andet menneske i håb om fremtidige, men usikre gevinster. Bagsiden af medaljen er de risici, man tager. Den gevinst, man håbede at få, kan nemlig vise sig at blive en omkostning – både emotionelt, socialt og til tider også økonomisk. Tillid kan med andre ord ikke tages for givet, og der vil altid være en risiko for at blive såret og bedraget.

Hvordan undgår man at blive snydt?

Det at nære tillid til nogen er altså "risky business" – også selvom man har indgående viden om den anden person og/eller befinder sig i en national tillidskultur (Danmark og fx ikke Brasilien) eller regional tillidskultur (fx Vestjylland).

Nu er vi imidlertid ikke alle naive og bløøjede.

Et redskab til at mindske sandsynligheden for at blive sveget kunne derfor være at bruge sociale sanktioner. Dette kan dels foregå ved at forsøge at forebygge tillidsbrud i form af (mere eller mindre skjulte) trusler; dels ved at straffe tillidsbryderen gennem eksklusion fra en gruppe, rygteødelæggelse, skældud eller ligefrem gennem brug af vold.

Tillid smører erhvervslivet

I erhvervslivet letter tillid samarbejdet. Fx bruger man i Vestjylland ofte håndslag i stedet for kontrakter.

Hvis du kommer og tilbyder en kontrakt, vil det ofte blive opfattet som en mistillids erklæring (og fornærmelse). Her vil du typisk blive mødt med en "tillidskredit" – en slags psykologisk "kassekredit", der er lidt i plus, jf. det latinske credere, at stole på. Men misbruger du folks tillid, bliver denne kredit opbrugt, og du mister hurtigt din kredibilitet.

Et typisk eksempel i Vestjylland er en lille maskinfabrik i Lemvig Kommune, hvor ejeren i et næsten forarget tonefald svarede følgende på spørgsmålet, om de bruger kontrakter: "Vi bruger ikke kontrakter overfor vores

kunder. Sommetider brænder vi fingrene, og vi står med et lager. Men nogle gange, så vinder vi også lidt på det. Og vi var engang inde og forhandle med en mølleproducent, hvor du sku' jo skrive under på og ha' advokat og ... det har vi slet slet ikke tid og lyst til at gå ind i. Hvis man ikke ka' tale sig til rette og holde sit ord, så ... Det fordyrer og besværliggør det kun, og vi ska' ha' advokater med indover for at producere noget. Altså, vi er jo ingen papirfabrik, vi er en maskinfabrik".

Tillid i lokalsamfund

Ifølge en spørgeskemaundersøgelse, jeg selv var med til at foretage i 2011, er der mest tillid på landet i forhold til de største byer.

Fællesskabet og det personlige kendskab er også betydeligt stærkere her. Et godt eksempel er Klitmøller på Thy, også kaldt Cold Hawaii pga. de gode forhold for surfer. Her blev spejderforeningen i 2016 kåret som årets forening i Danmark for at bidrage til "lokal sammenhængskraft".

Tillid og personligt kendskab gennemsyrrer dette lokalsamfund, der præges af et rigt foreningsliv og mange lokale mødesteder.

En tilflytter, der havde boet i Klitmøller i over 20 år, fortalte mig følgende i et interview for nogle år siden: "Jeg tror, Klitmøller er et samfund, der står godt sammen. Det er lige fra vandværk til andre foreninger dernede, hvor de støtter hinanden godt. Klitmøller er mere end to vejskilte".

I et andet interview spurgte jeg en ejer af et tømrerfirma, en lokal mand, hvad der egentlig sker, hvis kollegaer eller samarbejdspartnere "bryder deres ord". Straks kom det prompte: "Det gør de ikke". Og så var det emne udtømt.

Tillid vi ikke kan undvære

På den måde ser man, at tillid og tillidsbaseret samarbejde er en vigtig ressource i såvel erhvervsliv som civilsamfund. Hvor ville alt være både besværligt og utrygt, hvis tilliden forsvinder fra det danske samfund.

Vi ville ikke kunne sende vore teenagere alene i byen en lørdag nat. Ikke kunne stole på, at "et ord er et ord" i en handel. Ikke forvente en fair behandling af myndighederne. Danmark er stadig et dejligt tillidsland, og det skal vi værdsætte.